

J. Bogusław Wedler

Ograniczenia podwójnego zapisu na kontach księgowych w rachunkowości

---

Ekonomiczne Problemy Usług nr 120, 139-151

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

J. Bogusław Wedler*

OGRANICZENIA PODWÓJNEGO ZAPISU NA KONTACH KSIĘGOWYCH W RACHUNKOWOŚCI

Streszczenie

Celem badawczym artykułu jest wskazanie nowego rozwiązania zapisu księgowego odpowiadającego na sytuację problemową wynikającą z ograniczonych możliwości dotychczasowego stosowania konta księgowego, funkcjonującego w ramach podwójnego zapisu w rachunkowości. Jako metody badawcze zastosowano studia literatury (zagranicznej i polskiej literatury przedmiotu), dedukcję i indukcję oraz metodę *Ideals*. W wyniku przeprowadzonych badań zaproponowano nowy rodzaj konta księgowego, umożliwiającego realizację celów rachunkowości. Przedstawione rozwiązanie problemu jest ewolucyjnym sposobem rozwoju zapisów księgowych, które w pełni będą opisywać zdarzenia gospodarcze na kontach księgowych.

Słowa kluczowe: konto księgowe, rachunkowość, wielostronny zapis, podwójny zapis w rachunkowości

Wstęp

Rozwój rachunkowości jest procesem ciągłym, który związany jest z działalnością człowieka. Jedne z pierwszych udokumentowanych informacji o sto-

---

* J. Bogusław Wedler dr, Uniwersytet Szczeciński, Wydział Zarządzania i Ekonomiki Usług (Katedra Rachunkowości i Controllingu), e-mail: jaroslaw_wedler@wp.pl.

sowaniu rachunkowości związane są z działalnością rolników z nad Nilu, którzy – rozliczając się z rządcami – rejestrowali dane pismem obrazkowym na ścianach domów¹. W Rzymie ery chrześcijańskiej stosowane były elementy podwójnej rachunkowości i pojęcie amortyzacji².

Wzmianki o praktycznym zastosowaniu podwójnego zapisu w rachunkowości odnaleziono w rejestrze miejskim z 1340 roku w Genui we Włoszech³. Jednak elementy tego systemu odnaleziono również w księgach firmy kupieckiej z Florencji Giovanni Farolfi i Spółka z lat 1299–1300 oraz firmy Rinieri Fini i Bracia, prowadzącej handel w Szampanii we Francji⁴.

Franciszkański zakonnik Luca Pacioli wydał w 1494 roku w Wenecji traktat *Geometrica, Proportioni et Proportionalita*, zawierający rozdział *Particularis de Computis et Scripturis*, poświęcony opisowi ówczesnej rachunkowości podwójnego zapisu. Podwójny zapis wymuszał kontrolę poprawności zapisów. Weryfikacja realizowana była poprzez wyliczenie salda techniką „odejmowania przeciwstawnych pozycji” i – jak określił to Pacioli – „sprawdzenia, czy debet przewyższył kredyt”⁵

Technika opisu zdarzeń gospodarczych oparta o podwójny zapis na kontach księgowych rozwijana i udoskonalana była przez ponad pięćset lat. Pomimo postępu, przez wielu była uznawana również za zastój w rozwoju rachunkowości⁶.

Jednak w ostatnich kilkudziesięciu latach mamy do czynienia z rozwojem rachunkowości w zakresie technik zapisu, przechowywania i przetwarzania danych. Nastąpił rozwój jakościowy i ilościowych metod przetwarzania i gromadzenia danych księgowych, a przede wszystkim ich analizowania. Zapisy na

---

¹ B. Nystromer, *Four Thousand Years in the Office*, National Office, Management Association, Stockholm 1940. Przedruk w zbiorze: *The World of Business*, red. E.C. Bursk, D.T. Clark, R.W. Hidy, t. I, Simon & Schuster, New York 1962, s. 62.

² E.A. Hendriksen, M.F. van Breda, *Accounting Theory*, 5th edition, Richard D. Irwin Inc., Chicago 1992, s. 57.

³ R. de Roover, *The Development of Accounting Prior to Luca Pacioli According to the Account-Books of Medieval Marchants*, „Studies in the History of Accounting” [Richard D. Irwin, Homewood] 1956, Vol. III, s. 115.

⁴ G.A. Lee, *The Coming of Age of Double Entry: The Giovanni Farolfi Ledger of 1299–1300*, „The Accounting Historians Journal” 1977, 4, nr 2, s. 79–96.

⁵ L. Pacioli, *An Original translation of the Treatise on Double-Entry Book-keeping* (by Pietro Crivelli for the Institute of Book-keepers), Harper & Row, New York 1924, s. 84.

⁶ E. Peragallo, *Origin and Evolution of Double-entry Book-keeping*, American Institute Publishing Co., New York 1938, s. 54; R. de Roover, *New Perspectives on the History of Accounting*, „The Accounting Review” 1955, nr 7, s. 418.

papierze zostały powszechnie zastąpione informatycznymi technikami rejestracji i przetwarzania danych. Elektroniczne i informatyczne narzędzia pozwalają zaspokoić podstawowe potrzeby organizacji działających globalnie na wielu rynkach jednocześnie.

Jednak cele i podstawowe metody rachunkowości nie uległy istotnym zmianom, gdyż oparte są o możliwości średniowiecznego modelu gromadzenia informacji na dwustronnych kontach księgowych i regule podwójnego zapisu. W literaturze można odnaleźć pesymistyczne postawy – głoszące, że system podwójnego zapisu jest doskonały. Równocześnie nie należy oczekiwać, aby w najbliższych latach uległ on istotnym zmianom. Jedyne zmiany mogą dotyczyć dostępności przetworzonych zapisów rachunkowych w „każdej chwili”. Stanowić to będzie prawdziwą rewolucję w rachunkowości⁷.

Tak pesymistycznego stanowiska nie zajmuje Y. Ijiri, który wskazuje na nowe możliwości rachunkowości i wytycza nowe drogi jej rozwoju. Podstawą proponowanych dróg rozwoju jest dostrzeżenie wpływu czasu na wynik i zaprezentowanie koncepcji trzeciego wymiaru uwzględniającego siły ekonomiczne⁸. Pomimo upływu blisko trzydziestu lat nie nastąpiło włączenie tej propozycji do powszechnej praktyki. Wynika to z trudności w identyfikowaniu sił ekonomicznych wpływających na impet charakteryzujący przyrost majątku własnego do przyrostu czasu, a przede wszystkim z naturalnych ograniczeń podwójnego zapisu w uwzględnieniu czasu przyszłego.

Obecnie mamy ugruntowane definiowanie rachunkowości i reguły podwójnego zapisu na kontach księgowych, które znajdują się we wszystkich podręcznikach rachunkowości. W 1982 roku Y. Ijiri⁹ cytował pracę W. Sombarta¹⁰ z 1928 roku, by stwierdzić, że system podwójnego zapisu na kontach księgowych w rachunkowości posiada podobne podstawy jak twierdzenia Galileusza i Newtona.

W literaturze znaleźć można wiele definicji rachunkowości, które w różny sposób ujmują istotę lub sposób prezentacji idei funkcjonowania systemu rachunkowego. Jednak w zasadzie wszystkie te definicje łączy twierdzenie, że

---

⁷ E.A. Hendriksen, M.F. van Breda, *Accounting Theory...*, s. 70–71.

⁸ Y. Ijiri, *A Framework for Triple-Entry Bookkeeping*, „The Accounting Review”, October 1986, s. 748.

⁹ Y. Ijiri, *Triple-entry Bookkeeping and Income Momentum*, „Studies in Accounting Research” [wyd. American Accounting Association, Sarasota, Florida] 1982, nr 18, s. 1.

¹⁰ W. Sombart, *Der moderne Kapitalismus*, Dunker und Humboldt, München, Leipzig 1928, s. 119.

jest to system gromadzenia, przetwarzania i prezentacji informacji o zdarzeniach gospodarczych.

Natomiast definicje konta księgowego łączy twierdzenie, że jest to podstawowe urządzenie księgowe do rejestracji informacji o zdarzeniu gospodarczym. Funkcjonowanie konta pozwala zapisać przede wszystkim informację o przeszłości, związaną ze zdarzeniem gospodarczym.

Ten stan rzeczy rodzi następujący problem: na koncie księgowym nie jesteśmy w stanie zarejestrować wszystkich informacji, których domagają się poszczególne definicje rachunkowości. Kolejnym zaś problemem są ograniczone możliwości ewidencjonowania informacji o zdarzeniach gospodarczych na dwustronnym koncie księgowym opartym na systemie podwójnego zapisu.

1. Współczesne możliwości ewidencjonowania informacji na kontach księgowych

Rachunkowość opisuje historię i aktualny stan organizacji (rachunkowość finansowa), ale również dostarcza niezbędnych danych do podejmowania decyzji bieżących i strategicznych (rachunkowość zarządcza) – stwierdzają Z. Messner i J. Pfaff¹¹. Autorzy ci jednocześnie stwierdzają, że rachunkowość jest jedynym systemem informacyjnym dostarczającym niezbędnych danych do przeprowadzenia analiz finansowych i oceny sytuacji majątkowo-finansowych. W twierdzeniu tym nie określono jednak ram czasowych, dlatego należy przyjąć, że dotyczy to zarówno przeszłości, jak i przyszłości. Podając w tej samej pracy definicję konta księgowego, Z. Messner i J. Pfaff¹² twierdzą, że konto księgowe to rachunek zmian prowadzony oddzielnie dla każdego składnika aktywów i pasywów, ujmujący stan początkowy, jego zwiększenia, zmniejszenia oraz stan końcowy. Równocześnie konta księgowe służą ujmowaniu wszystkich operacji gospodarczych związanych z działalnością organizacji.

W twierdzeniu tym brak jest również określenia ram czasowych i należałoby przyjąć, analogicznie do określenia rachunkowości, że autorzy dopuszczają ewidencjonowanie informacji o operacjach gospodarczych w zakresie przeszłości i przyszłości.

---

¹¹ Z. Messner, J. Pfaff, *Teoria i zasady rachunkowości*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2013, s. 12.

¹² *Ibidem*, s. 67.

Za poglądem tym przemawia ich stanowisko dotyczące funkcjonowania konta¹³. Bez względu na postać graficzną konta, funkcjonowanie polega na zapisywaniu na nim: stanu początkowego składnika objętego rachunkiem, dodawaniu i odejmowaniu zmian wywołanych operacjami gospodarczymi oraz obliczaniu w dowolnym momencie stanu końcowego (zapasu) tego składnika. Zgodnie z podaną definicją funkcjonowania konta, powinniśmy mieć możliwość poznania jego stanu nie tylko w dowolnym momencie przeszłości, ale również przyszłości.

Należy podkreślić, że takie poglądy reprezentują również inni autorzy w swoich publikacjach z zakresu teorii rachunkowości i podręcznikach¹⁴.

W rzeczywistości nie mamy możliwości ewidencjonowania na koncie księgowym pełnej informacji o zdarzeniu gospodarczym. Według Z. Messnera i J. Pfaffa¹⁵ zdarzenia gospodarcze wyrażone wartościowo i wywołujące zmiany w stanie majątkowym (aktywa i pasywa) określa się mianem operacji gospodarczych. Zgodnie z rozumowaniem tych autorów, zawarcie umowy o pracę z pracownikiem na czas nieokreślony powinno być zatem zdarzeniem gospodarczym, gdyż praca jest wyrażona wartościowo, jako kwota należnego wynagrodzenia. Ponadto umowa z pracownikiem wywołuje w przyszłości zmiany w stanie majątkowym organizacji. Uwarunkowania prawne zawierania umów o pracę ograniczają swobodę ich rozwiązywania, równocześnie obciążając organizację kosztami wynagrodzenia w przyszłości. Skutkuje to przyszłymi zmianami w stanie majątkowym w wyniku konieczności poniesienia kosztów. W rachunkowości finansowej informacja o przyszłym obciążeniu kosztowym majątku może nie być konieczna do ewidencjonowania, jednak w rachunkowości zarządczej informacja o przyszłych kosztach może mieć istotne znaczenie dla podejmowania decyzji.

W konsekwencji ewidencjonujemy, na przykład, informację o kosztach przyszłych wynagrodzeń pracowniczych wynikających ze zdarzenia gospodarczego (zawarcie umowy o pracę) w ewidencji, która nie jest oparta o dwustronne konta księgowe i regułę podwójnego zapisu. Działaniem tym pozbawiamy się podstawowej wartości kontrolnej: poprawności zapisu danej. Podwójny zapis

---

¹³ *Ibidem*, s. 69.

¹⁴ D. Dobija, M. Kucharczyk, *Rachunkowość zarządcza*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009, s. 24; E. Nowak, *Rachunkowość: kurs podstawowy*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2008, s. 15, 71.

¹⁵ Z. Messner, J. Pfaff, *Teoria i zasady rachunkowości...*, s. 49.

wymusza kontrolę poprawności rejestracji danych poprzez „sprawdzenie, czy debet przewyższył kredyt”¹⁶.

Prognozując planowany wynik finansowy metodami prognostycznymi, gromadzimy rozproszoną informację z księgi głównej, ksiąg pomocniczych, rejestrów i ewidencji. Uzyskany wynik będzie obciążony ułomnościami i brakiem kontroli oraz poprawności części zapisów, które nie zostały zewidencjonowane na dwustronnych kontach księgowych.

Sytuacja taka powoduje niespójność rachunkowości finansowej i rachunkowości zarządczej, które powinny tworzyć jeden system rachunkowy. W ramach systemu rachunkowego mamy obecnie zgromadzone dane na kontach księgowych podlegające kontroli wynikającej z podwójnego zapisu – oraz dane, które takiej kontroli nie podlegają. Ostatecznie otrzymany wynik może być wątpliwy, gdyż jest skutkiem użycia danych nieewidencjonowanych na kontach księgowych funkcjonujących w zgodzie z regułą podwójnego zapisu.

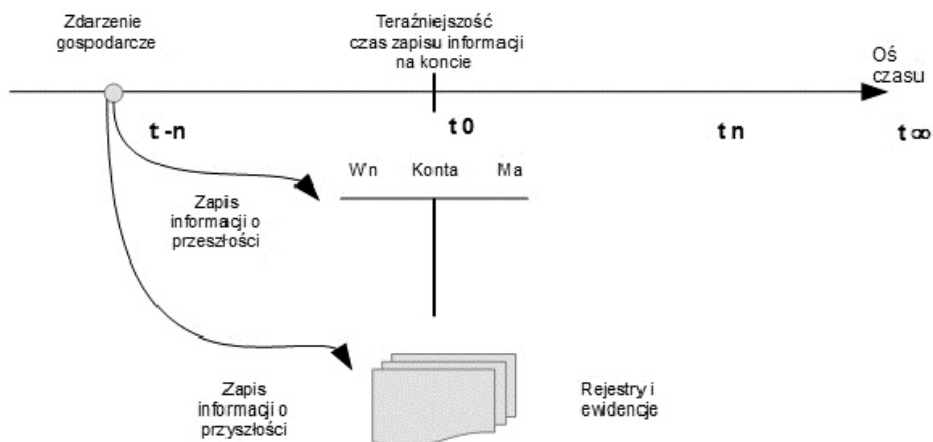
Obecna sytuacja wynika bezpośrednio z ograniczonej funkcjonalności współczesnego dwustronnego konta księgowego. Stosowane od średniowiecza konto księgowe uniemożliwia ewidencjonowanie informacji o przyszłości, którą uzyskujemy z opisu zdarzenia gospodarczego i warunków, w jakich doszło do niego. Wymogi prawa podatkowego oraz zasada memoriałowa wymusiły ewidencjonowanie części przyszłych kosztów. Obecnie stosowanym rozwiązaniem jest ewidencjonowanie rozliczenia kosztów w oparciu o konta zespołu 6, określane jako rozliczenia międzyokresowe kosztów czynnych lub biernych. Działania te dotyczą tylko niewielkiej części informacji o przyszłości, jaką ewidencjonujemy na kontach księgowych z zastosowaniem reguły podwójnego zapisu.

Rysunek 1 obrazuje obecne możliwości ewidencjonowania informacji o zdarzeniu gospodarczym w systemie rachunkowym.

Współcześnie istnieje możliwość częściowej utraty danych opisujących zdarzenia gospodarcze, gdyż większość informacji o przyszłości nie jesteśmy w stanie zapisać na kontach księgowych z zastosowaniem reguły podwójnego zapisu. W odniesieniu do rachunkowości finansowej mamy szczegółowo uregulowane aktami prawnymi i standardami wymogi co do informacji objętej obowiązkiem rejestracji. Natomiast w zakresie rachunkowości zarządczej takie wymogi są minimalne i zakres danych podlegających ewidencji w różnych zbiorach jest wyznaczany przez politykę rachunkową organizacji. W części jednostek ewidencja ta prowadzona jest w sposób minimalistyczny, a w części w sposób

¹⁶ L. Pacioli, *An Original translation of the Treatise...*, s. 84.

niezwykle rozbudowany. Każda organizacja poszukuje swojego optymalnego systemu informacyjnego.

Rys. 1. Uprozczone zobrazowanie obecnej rejestracji informacji o zdarzeniu gospodarczym

Źródło: opracowanie własne

Przyczyną takiego stanu rzeczy jest między innymi ograniczona funkcjonalność konta księgowego opartego na regule podwójnego zapisu w zakresie ewidencjonowania informacji o planowanej przyszłości, która powinna być skutkiem zaistniałego w przeszłości zdarzenia gospodarczego.

2. Konto księgowe wielostronnego zapisu

Rachunkowość jest dziedziną nauki i działalności człowieka. W naturalny sposób podlega rozwojowi, aby stać się narzędziem jak najbardziej użytecznym człowiekowi. Autor sprzeciwia się pesymistycznym postawom – mówiącym, że niemożliwy jest jej istotny rozwój, gdyż podwójny zapis na dwustronnych kontach księgowych cechuje doskonałość. Rzeczywiście, W. Sombart miał rację, że system podwójnego zapisu na kontach posiada podobne podstawy jak twierdzenia Galileusza i Newtona.

Od XX wieku do opisu funkcjonowania świata nie wystarczają już twierdzenia Galileusza i Newtona. Albert Einstein pokazał, że świat można i należy opisywać innymi twierdzeniami, a istotnym jest zrozumienie upływu czasu.

System rachunkowości musi nadal się rozwijać, aby zaspokajać potrzeby człowieka. Globalizacja rynków, rozmiary działalności gospodarczych organizacji ponadnarodowych, jak również potrzeby małych podmiotów stawiają przed rachunkowością, jako nauką, nowe wyzwania. Obecnie wymagamy, aby system rachunkowości był spójny, wiarygodny i dostarczał informację w sposób natychmiastowy i wyczerpujący zapotrzebowanie odbiorców.

Wymagania takie może spełnić tylko system rachunkowy, który oparty jest o zwięzłą, precyzyjną, a przede wszystkim pełną ewidencję informacji o zdarzeniu gospodarczym. Informacja ta musi odzwierciedlać w wyczerpujący sposób dane o przeszłości i planowanych skutkach, jakie zaistniałe zdarzenie wywoła w przyszłości. Zakres musi również obejmować aktywa i pasywa, koszty i przychody – oraz przepływy pieniężne. Ponadto rachunkowość finansowa i zarządcza powinna opierać się o jeden spójny system ewidencji danych, umożliwiający wiarygodną i pełną kontrolę zapisów.

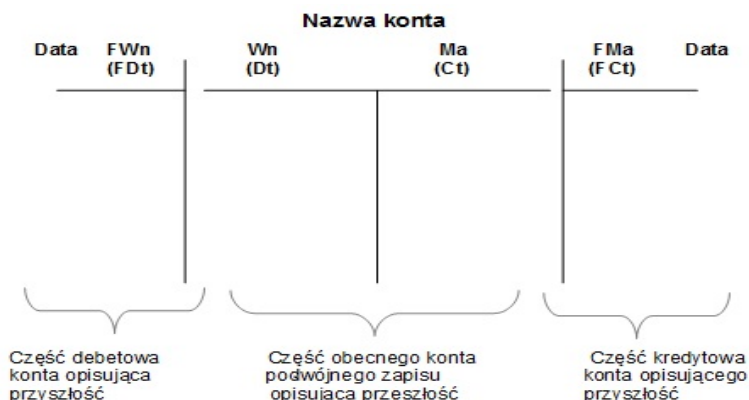
Idealnym rozwiązaniem może być konto księgowo, które spełnia warunki dotychczasowego konta dwustronnego funkcjonującego w oparciu o regułę podwójnego zapisu w rachunkowości, a jednocześnie daje możliwości ewidencjonowania informacji o planowanych w przyszłości zmianach na kontach.

W ramach dotychczasowej teorii i zasad rachunkowości możliwości takie istnieją w zakresie rozszerzenia zapisów w analogiczny sposób jak ewidencjonowanie rozliczeń międzyokresowych w zakresie kosztów. Do realizacji tego celu można wykorzystać zespół 9, gdyż zespół 6 jest obecnie nienaturalną agregacją informacji o produktach i kosztach międzyokresowych przeznaczonych do rozliczenia w czasie. Podążanie tą drogą w celu rozwiązania problemu prowadzić może do nadmiernego skomplikowania zapisów księgowych i wiele wskazuje, że cel pełnej rejestracji planowanej przyszłości nie zostałby osiągnięty.

Autor proponuje rozszerzenie możliwości zapisu danych na dotychczasowym koncie księgowym poprzez dodanie części umożliwiającej rejestrację informacji o planowanej przyszłości. Rozwiązanie to musi zapewnić dotychczasową funkcjonalność konta, zgodność działania z obowiązującą teorią, zasadami i standar-

dami, a jednocześnie umożliwić rejestrację informacji o planowanej przyszłości, określonej warunkami związanymi z zaistniałym zdarzeniem gospodarczym.

Rozwiązaniem dotychczasowego problemu może być konto księgowe wielostronnego zapisu¹⁷, które zobrazowane zostało na rysunku 2.

Objaśnienia:

data – określenie czasu przyszłego, w którym ma być dokonana operacja w kwocie określonej w FDT lub FDC (FWn lub FMa)

FDt – **Future Debet (FWn)** – planowany zapis obciążenia konta lub zapisania w ciężar konta

FCt – **Future Credit (FMa)** – planowany zapis uznania konta lub zapisania na dobro konta.

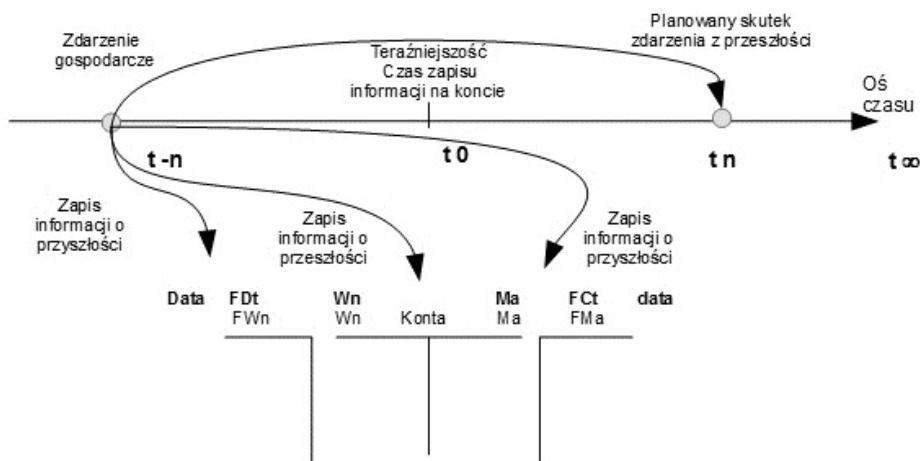
Rys. 2. Graficzne przedstawienie konta wielostronnego zapisu

Źródło: opracowanie własne.

Konto wielostronnego zapisu pozwala ewidencjonować informacje o zdarzeniach gospodarczych w zakresie danych opisujących przeszłość i przyszłość. Równocześnie konto wielostronnego zapisu zachowuje dotychczasową funkcjonalność, dając nowe możliwości w rejestracji wszystkich informacji o zdarzeniu i planowanych skutkach mogący wystąpić w wyniku zaistnienia tego zdarzenia.

Możliwości rejestracji danych o zdarzeniu przedstawiono w sposób graficzny na rysunku 3.

¹⁷ J.B. Wedler, *Wielokrotny zapis w rachunkowości. Wprowadzenie*, Max Adler, Londyn 2015, s. 28.

Objaśnienia:

data – określenie czasu przyszłego, w którym ma być dokonana operacja w kwocie określonej w FDt lub FDC (FWn lub FMa)

FDt – **Future Debet (FWn)** – planowany zapis obciążenia konta lub zapisania w ciężar konta

FCt – **Future Credit (FMa)** – planowany zapis uznania konta lub zapisania na dobro konta.

Rys. 3. Graficzne przedstawienie możliwości rejestracji informacji na koncie wielostronnego zapisu

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowanie

Obecna rejestracja informacji o zdarzeniu gospodarczym nie podlegała istotnym zmianom przez ostatnie kilkadziesiąt lat i oparta jest o dwustronne konto księgowe. Stosowanie takiego konta uniemożliwia rejestrowanie pełnej informacji o przyszłości, która jest planowanym skutkiem zaistniałego zdarzenia gospodarczego w zakresie aktywów, pasywów, kosztów oraz przychodów, a tym samym planowanych przepływów pieniężnych. Możliwe jest poszerzenie funkcjonalności dwustronnego konta księgowego poprzez włączenie części umożliwiającej rejestrację planowanych skutków, czyli przyszłych planowanych operacji gospodarczych.

Wstępne testy i księgowania wykazały możliwość zastosowania konta księgowego wielostronnego zapisu, jednak wymaga to jeszcze większej ilości testów

i sprawdzenia funkcjonalności konta we wszystkich możliwych przypadkach oraz rodzajach zdarzeń gospodarczych.

Zastosowanie konta wielostronnego zapisu umożliwi stworzenie jednego spójnego systemu rachunkowego, opartego o jedno urządzenie księgowe – konto wielostronnego zapisu w rachunkowości.

Pozwoli to na prognozowanie przyszłości opierając się na danych pochodzących tylko z kont księgowych funkcjonujących zgodnie z regułą podwójnego zapisu. Możemy również oczekiwać scalenia informacji rachunkowej w księdze głównej, przez co ulegnie likwidacji wiele rozproszonych zbiorów.

Tak zorganizowana rachunkowość pozwoli na zwiększenie wydajności informacyjnej systemu rachunkowego, a przede wszystkim zwiększenie wiarygodności rejestrowanej i uzyskiwanej informacji.

Nowy sposób ewidencjonowania danych będzie wymagał określenia nowych standardów i kryteriów istotności danych opisujących planowaną przyszłość.

Ewidencjonowana na kontach księgowych umowa o pracę, zawierająca informację o konieczności ponoszenia w przyszłości kosztów wynagrodzeń do czasu rozwiązania umowy, będzie wywoływać planowane skutki w obszarze zobowiązań wobec pracownika, konieczności zaplanowania środków finansowych czy też możliwości wystąpienia straty, gdy nie będziemy mieli planowanych w przyszłości przychodów. Tym samym uzyskamy możliwość projekcji przyszłych sprawozdań uwzględniających planowane skutki wcześniejszych zdarzeń gospodarczych.

Konto wielostronnego zapisu może otworzyć nowe możliwości w rozwoju rachunkowości, a przede wszystkim scalenia rachunkowości finansowej i zarządczej.

Literatura

- Dobija D., Kucharczyk M., *Rachunkowość zarządcza*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009.
- Hendriksen E.A., van Breda M.F., *Accounting Theory*, 5th edition, Richard D. Irwin Inc., Chicago 1992.
- Ijiri Y. (1982), *Triple-entry Bookkeeping and Income Momentum*, „Studies in Accounting Research” [wyd. American Accounting Association, Sarasota, Florida] 1982, nr 18.

- Ijiri Y., *A Framework for Triple-Entry Bookkeeping*, „The Accounting Review”, October 1986.
- Lee G.A., *The Coming of Age of Double Entry: The Giovanni Farolfi Ledger of 1299–1300*, „The Accounting Historians Journal” 1977, 4, nr 2.
- Messner Z., Pfaff J., *Teoria i zasady rachunkowości*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce – Zarząd Główny, Instytut Certyfikacji Zawodowej Księgowych, Warszawa 2013.
- Nowak E., *Rachunkowość: kurs podstawowy*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2008.
- Nystromer B., *Four Thousand Years in the Office*, National Office, Management Association, Stockholm 1940. Przedruk w zbiorze: *The World of Business*, red. E.C. Bursk, D.T. Clark, R.W. Hidy, t. I, Simon & Schuster, New York 1962.
- Pacioli L., *An Original translation of the Tratisse on Duble-Entry Book-keeping* (by Pietro Crivelli for the Institute of Book-keepers), Harper & Row, New York 1924.
- Peragallo E., *Origin and Evolution of Duble-entry Book-keeping*, American Institute Publishing Co., New York 1938.
- Roover R. de, *The Development of Accounting Prior to Luca Pacioli According to the Account-Books of Medieval Marchants*, „Studies in the History of Accounting” [Richard D. Irwin, Homewood] 1956, Vol. III.
- Roover R. de, *New Perspectives on the History of Accounting*, „The Accounting Review” 1955, nr 7.
- Sombart W., *Der moderne Kapitalismus*, Dunker und Humbolt, München, Leizig 1928.
- Wedler J.B., *Wielokrotny zapis w rachunkowości. Wprowadzenie*, Max Adler, Londyn 2015.

LIMITATIONS OF DOUBLE-ENTRY BOOKKEEPING ON ACCOUNTS IN ACCOUNTING

Summary

The purpose of research study is to indicate a new solution of accounting entry corresponding to the problematic situation, resulting from the limited possibilities of use of the existing account, functioning within the framework of double-entry accounting and the fundamental objectives of accounting. Methods applied in this research study are study of literature (foreign and Polish literature), deduction and induction and the

method of Ideals. As a result, the study proposes a new type of account, enabling the objectives of accounting. The solution to the problem is an evolutionary way of development of accounting records, which will fully describe economic events on accounts.

Keywords: account accounting, accounting, Multilateral entry, Double entry accounting

Translated by Agnieszka Rojek